

It's As If There Were Four Sons... דברה תורה

מאור לנשמות ישראל יהודה בן דוד נחמיה ודינה שרה

ואיתמר איתן בן אשר ראובן

הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו

(1) שמות יב, כא-כח

(כא) ויקרא משה לכל-זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח: (כב) ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אש-כסף והגעתם אל-המשקוף ואל-שתי המזוזות מן-הדם אשר בספר ואתם לא תצאו איש מפתח-ביתו עד-בקר: (כג) ועבר ה' לנגף את-מצרים וראה את-הדם על-המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על-הפתח ולא יתן המשחית לבא אל-בתיכם לנגף: (כד) ושמרתם את-הדבר הזה לחק-לך ולבניך עד-עולם: (כה) והי'ה כפי-תבואו אל-הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את-העבודה הזאת: (כו) והי'ה כפי-תבואו אל-יכם בניכם מה העבודה הזאת לכם: (כז) ואמרתם זבח-פסח הוא לה' אשר פסח על-בתי בני-ישראל במצרים בנגפו את-מצרים ואת-בתינו הציל ויקד העם ושבתו: (כח) וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את-משה ואהרן בן עשו:

When you come to the land that Hashem will give you, as He spoke, you shall keep this service. When your children say to you, 'What is this service to you?', you shall say, 'It is a Pesach sacrifice for Hashem, who skipped over the houses of the Children of Israel when He plagued the Egyptians and saved our households.'

The first interaction – the son “says” What is this worship to you? (or is that what he's saying?)

(2) שמות יג, א-טז

(א) וידבר ה' אל-משה לאמור: (ב) קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: (ג) ויאמר משה אל-העם זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ: (ד) היום אתם יצאים בחדש האביב: (ה) והי'ה כפי-בואך ה' אל-ארץ הפנעני והחתי והאמורי והחני והיבסי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את-העבודה הזאת בחדש הזה: (ו) שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג לה': (ז) מצות יאכל את שבעת הימים ולא-יראה לך חמץ ולא-יראה לך שאר בכל-גבלך: (ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: (ט) והי'ה לך לאות על-ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוצאת ה' ממצרים: (י) ושמרת את-החקה הזאת למועדה מימים ימימה: (יא) והי'ה כפי-בואך ה' אל-ארץ הפנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך: (יב) והעברת כל-פטר-רחם לה' וכל-פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה': (יג) וכל-פטר חמור תפדה בשה ואם-לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: (יד) והי'ה כפי-שאלך בנך מחר לאמור מה-זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: (טו) ויהי כפי-הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל-בכור בארץ מצרים מבכור אדם ועד-בכור בהמה על-בן אגני זבח לה' כל-פטר רחם הזכרים וכל-בכור בני אפדה: (טז) והי'ה לאות על-ידך ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים:

Unleavened bread shall be eaten seven days; and on the seventh day it will be a festival for Hashem. For seven days unleavened bread shall be eaten; and no leavened bread shall be seen with you in all your borders. You will tell your children on that day, saying, 'It is because of what Hashem did for me as I went out from Egypt'.

When Hashem will bring you to the land of the Canaanites as He swore to you and your fathers, and gives it to you, you shall transfer to Hashem every breach of the womb and every breach of the offspring of the animals which you will have, the males, to Hashem. And every breach of a donkey you shall redeem with a lamb, and if you do not redeem it, you shall break its neck. And every firstborn of man, of your sons, you shall redeem.

When your child asks you in the future, saying, 'What is this?' You shall say to him, 'With a strong hand Hashem brought us out of Egypt, from a house of servitude. When Paroh was hard-set against sending us out, Hashem killed all the firstborns in Egypt from the firstborn of man to the firstborn of animals. Therefore I am sacrificing to Hashem every breach of the womb, the males, and every firstborn of my sons I will redeem.'

It shall be for you a sign on your hand and as bands between your eyes, for with strength of hand Hashem brought us out from Egypt."

*The second interaction is one-sided, seemingly at the annual celebration of the Exodus – and the third is a simple response to the father's bringing his first-born animals to the **בחן**.*

(3) דברים ו, כ-כה

(כ) כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְנֶךָ מִחֵר לֵאמֹר מָה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָנֶכָם: (כא) וְאָמַרְתָּ לְבְנֶךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרַיִם וַיִּצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: (כב) וַיִּתֶּן ה' אוֹתוֹת וּמִפְתֹּתִים גְּדוֹלִים וְרַעִיּוֹ בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: (כג) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֶתָנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ: (כד) וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת־ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה: (כה) וַיִּצְדָּקָה תְּהִיָּה לָנוּ כִּי־נִשְׁמָד לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לְפָנָי ה' אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ:

When your son asks you in time to come, saying, "What do the testimonies, the statutes, and the ordinances, which Hashem our God has commanded you mean", then you shall tell your son, "We were Pharaoh's bondservants in Egypt, and Hashem brought us out of Egypt with a mighty hand. Hashem brought great and awesome signs and wonders on Egypt, on Pharaoh, and on all his house, before our eyes. And He brought us out from there, that He might bring us, to give us the land which He swore to our fathers. Hashem commanded us to do all these statutes, to fear Hashem our God, for our good always, that He might keep us alive, as at this day. It shall be righteousness to us, if we observe to do all this commandment before Hashem our God, as He has commanded us."

The fourth interaction is free of context; the Son wants to learn "what" and the father is told to instruct him as to "why"...

¹ Καὶ ἔσται ὅταν ἐρωτήσῃ σε ὁ υἱός σου αὖριον λέγων Τί ἐστὶν τὰ μαρτύρια καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα, ὅσα ἐνετείλατο κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν **הַמִּצְוָה**; LXX Deut. 6:20

כנגד ארבעה בנים דברה תורה - ההגדות והמדרשים

4) מכילתא פ' בא ע"פ כתי' Bodleian Marshall Or. 24

מה העדות והחקים והמשפטים וגו' נמצאת אומר ארבעה בנים הם אחד חכם אחד טיפש אחד רשע ואחד שאינו יודע לשאל

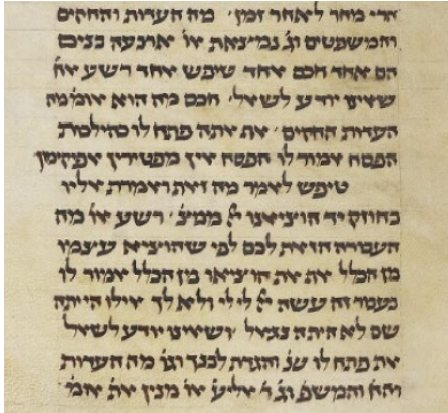
חכם מה הוא אומר מה העדות החקים אף אתה פתח לו כהילכות הפסח אמור לו הפסח אין מפטירין אפיקומן. **επικουμον**

טיפש לאמר מה זאת ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים.

רשע אומר מה העבודה הזאת לכם לפי שהוציא עצמו מן הכלל

אף את הוציאנו מן הכלל אמור לו בעבור זה עשה ה' לי לי ולא לך אילו היית שם לא הייתה נגאל.

ושאינו יודע לשאל את פתח לו שנא' והגדת לבנך וגו'.

This may be the earliest version of this Midrash.

Note the order and titles... **טפש**, **רשע**, **שאינו יודע לשאל**.

5) ירושלמי פסחים י"ד:

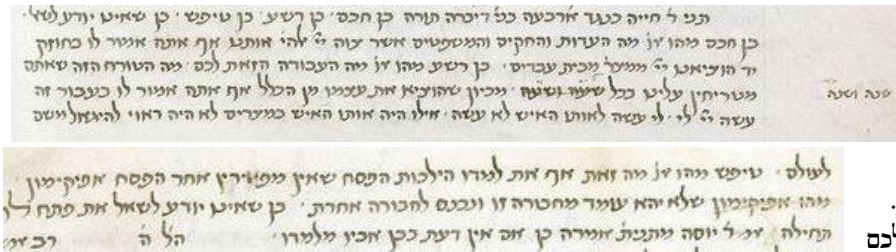
תני ר' חיייה: כנגד ארבעה בנים דברה תורה בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאל.

בן חכם מהו אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה'

אלקינו **אורתנו** אף אתה אמור לו

בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים.

בן רשע מהו אומר מה העבודה הזאת לכם

מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה מכיון שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אמור לו בעבור זה עשה ה' לי עשה לאותו האיש (=הבן הרשע) לא עשה. אילו היה אותו האיש במצרים לא היה ראוי להגאל משם לעולם.

טיפש מה אומר מה זאת אף את למדו הלכות הפסח שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן שלא יהא עומד מחבורה זו ונכנס לחבורה אחרת.

בן שאינו יודע לשאל את פתח לו תחילה

This is the only version with attribution – note the **טפש** and the expanded and harsher treatment of the **רשע** בן

6) הגדה של פסח

ברוך המקום, ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא.

כנגד ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאל.

חכם מה הוא אומר? מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלינו אתכם.

ואף אתה אמור לו כהילכות הפסח: עד אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן:

רשע מה הוא אומר? מה העבודה הזאת לכם. לכם – ולא לו.

ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל פפר בעקר.

ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו:

בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לי ולא לו. אלו היה שם, לא היה נגאל

תם מה הוא אומר? מה זאת – ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים

ושאינו יודע לשאל – את פתח לו, שנגאמר, והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים.

7) פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרשת בא - בשלח פרק יג

בעבור זה עשה ה' לי. כנגד ארבעה בנים דברה תורה, אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאל: לכל אחד ואחד נתנה תורה דרך להשיב כפי ענינו, שהרי העולם נברא בארבע מדות של בני אדם, אחד רשע, ואחד חכם, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאל, וכל אחד ואחד נדרש בענינו...